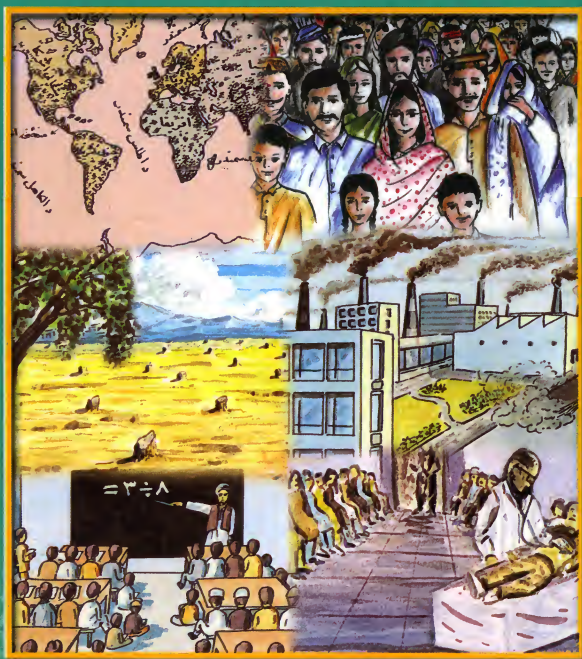

د نفوسو چاودنه

د ملګرو ملتونو تعلیمي، علمي او کلتوري موسسه (یونسکو)
د افغاني مهاجرینو او بیرته ستنېدونکو د ښوونیزو او روزنیزو پروګرامونو
ادارې او UNHCR په ملګرتیا

د لویې ازړې د نوبت پروژه مالي لګښت: جاپان

۲۰۰۱ کال، نومبر

مرستندوی:

لیکوال:

بناغلی زکریا ملاڻي
بناغلی عبدالباقي هيله من غزنوي

کتونکي:

پوهاند ډاکټر الف شاه خدراني
پوهنمل اسمعيل يون
پوهندوی غلام دستگیر خاورين
پوهنمل عبدالحق دانشمل

کمپوزر:

عبدالصبور کریمي

مشر سلاکاران:

بناغلی ارشد سعيد خان
پوهنوال لطف الله صافی

نيو ليک

- ۱ لومړنۍ خبرې
- ۳ نفوس
- ۵ د نفوسود زياتوالي لنډه تاريخچه
- ۱۰ ۱. د نړۍ گڼمېشته سيمې
- ۱۲ ۲. د نړۍ لږ مېشته سيمې
- ۱۳ هغه هېوادونه چې زيات نفوس لري.
- ۱۶ په بېلابېلو هېوادونو کې د نفوسو څرنگوالی
- ۱۷ ۱. پر مختللي هېوادونه
- ۱۹ ۲. مخ پر ودې هېوادونه
- ۲۱ ۳. وروسته پاتې هېوادونه
- ۲۳ په افغانستان کې د نفوسو څرنگوالی
- ۲۴ د افغانستان گڼمېشته او لږ مېشته سيمې
- ۲۵ پر چاپېريال باندې د نفوسو د زياتوالي اغېزې
- ۲۸ ۱. د نفوسو او خوړو انډول
- ۳۰ ۲. د ژوندانه کيفيت او سويه
- ۳۱ ۳. روغتيا
- ۳۲ ۴. ليک لوست او ښوونه او روزنه
- ۳۴ ۵. استوگنځايونه
- ۳۵ ۶. له کليو څخه ښارونو ته مهاجرت

بسم الله الرحمن الرحيم

لومړنۍ خبرې

په افغانستان کې د زده کړې شرایط ډیر کمزوري شوي دي. د یو نسکو اوسنیو څیړنو په گوته کړې ده، چې په دې جنگ خپلي هېواد کې، د بنوونځیو زده کوونکي پوره درسي کتابونه، نه لري. نه یواځې درسي کتابونه کم دي، زارې او نیمگړي هم دي، نو له همدې امله په ۲۱ پېړۍ کې د ماشوم اړتیاوې نه شی پوره کولای. په افغانستان کې ټلويزیوني خپرونې، ورځپاڼې او د معلوماتو د لاس ته راوړلو نورې سرچینې نشته، نو له همدې امله افغاني ماشومان، په عام ډول، له هغو پرمختیاوو څخه بې خبره دي، چې په بهرنۍ نړۍ کې منځته راځي. د لوستونې مرستندویه موادو دغه لړۍ د یونسکو په نوبت خپرېږي. دا لړۍ به د افغاني ماشومانو د معلوماتو هغه برخې پیاوړې کړي، چې خورا مهمې دي او په درسي کتابونو کې نشته. د لوستونې مرستندویه موادو ددغې لړۍ موضوعگانې په لاندې ډول وړاندې کېږي:

۱. ساینس - د ساینس اعجاز (نوې اختراعاتگانې)
۲. روغتیايي بنوونه او روزنه - د ماشوم د سالمې ودې او د لومړنیو مرستو لارښوونې
۳. اجتماعي کیدنه - ګډ ژوند (کورنۍ، همزولي او د سولې بنوونه او روزنه)

۴. د نفوسو چاودنه- د ژوندانه په سويې باندې د نفوسو د چټکې ودې اغېزې.

دغه لوستونې مواد په پښتو او دری ژبو خپاره شوي دي. دغه کتابونه د افغانستان د ښوونې او روزنې د پیاوړو پوهانو او لیکوالانو له خوا لیکل شوي دي. د افغانې کډوالو / وطن ته بیرته ستنیدونکو ښوونیزه او روزنیزه اداره (AREP) چې یوه افغانې نا دولتي موسسه ده، له یونسکو سره په ګډه کار وکړ او ددې کتابونو د مسودې د لیکنې، مخکیني ازمایښت، کمپوز او نهایې کولو لپاره یې اسانتیاوې برابرې کړې. دغه فعالیت او هڅې د لویې ازرې د پروژې د نوبت له مخې، چې مالي لګښت یې د جاپان د حکومت له خوا ورکړ شوی دی، په لاره اچول شوي دي.

موږ د افغانې متخصصینو له مرستې او د (AREP) له ملاتړ څخه د زړه له کومې مننه کوو. هیله کوو، چې دغه کتابونه به افغانې ماشومانو ته هغه کړنلارې او بهیر روښانه کړي چې په نړۍ کې نوي منځته راځي. دغه کتابونه به همدارنګه د زده کوونکو د پوهې افق پراخه کړي. لوستونې مواد په ازمایښتي ډول خپرېږي او د سمون لپاره ستاسې وړاندیزونو او کره کتنو ته هر کلی ویل کېږي.

مېرمن انګېبورګ براینس

د یونسکو د دفتر مدیره

اسلام اباد

د ۲۰۰۱ کال، د اکتوبر ۳۰ نېټه

نفوس

خوږو ماشومانو!

راځئ چې د نړۍ د اوسېدونکو يانې نفوسو په باره کې چې په زړه پورې او غوره موضوع ده معلومات لاسته راوړو.

الله تعالی د ځمکې پر مخ لومړی انسان حضرت ادم (ع) پیدا کړی دی. موږ ټول د حضرت ادم (ع) اولادونه یو. د ځمکې پر مخ په هغو ځایونو کې چې بڼه موسم (اقلیم یا اب و هوا) ولري، هلته زیات او کوم ځایونه چې بڼه اب و هوا نه لري، هلته کم خلک مېشته شوي دي.

موږ او تاسې په افغانستان کې استوګن یو. افغانستان زموږ د هېواد نوم دی. موږ هر یو د هېواد په کلي یا ښار کې اوسېږو او د یوې کورنۍ غړي یو. کلي یا ښار په ولسوالۍ یا ولایت پورې اړه لري. د کورنۍ د غړو شمېر د همدې کورنۍ نفوس ګڼل کېږي. کلي چې له یو څو کورنیو څخه جوړ شوی د کلي د ټولو کورنیو د غړو شمېر ته د همدغه کلي نفوس ویل کېږي، هغه شمېر خلک چې په یوه ښار یا ولایت کې استوګن دي، همدغو خلکو ته د هغه ښار یا ولایت نفوس ویل کېږي. ټول هغه خلک چې د افغانستان په

۳۲ ولایتونو کې ژوند کوي، د افغانستان نفوس بلل کېږي. هغه چې دنړۍ په بېلا بېلو هېوادونو کې ژوند کوي په مجموعي ډول د ټولې نړۍ نفوس گڼل کېږي.

نفوس په لغت کې د نفس جمع ته وايي او په اصطلاح کې د یوې کورنۍ، کلي، ښار، ولسوالۍ، ولایت، هېواد، سیمې، لویې وچې اود نړۍ د وچې د اوسېدونکو شمېر او تعداد ته نفوس ویل کېږي.

کله چې غواړو، د یوه کلي لپاره ښوونځی جوړ کړو یا په یوه ښار کې د استوگنې لپاره ودانۍ جوړې کړو او یا په یوه ښار یا کلي کې د نخي (سپنښینو) ټوکرانو د تولید او یا د برېښنا د تولید فابریکه جوړه کړو، نو موږ ته باید د کلي او ښار د اوسېدونکو شمېر (نفوس) معلوم وي. که موږ ته د کلي او ښار د خلکو شمېر معلوم نه وي، نو موږ په واقعي ډول خپلې اړتیاوې نه شو اټکلولای. که یو څوک پوښتنه وکړي چې په دې ټولگي کې څو تنه زده کوونکي درس لولي؟ زده کوونکي ځواب ورکوي چې په دې ټولگي کې ۲۵ تنه زده کوونکي درس لولي. همدغه ۲۵ تنه د دې ټولگي زده کوونکي یانې نفوس دی. په یوه کلي یا ښار کې ښوونځي د همدغه کلي یا ښار د اوسېدونکو د شمېر له مخې

جوړېږي. همدارنگه په ښوونځيو کې د ټولگيو شمېر د همغه ښوونځي د زده کوونکو د شمېر له مخې جوړېږي. لنډه دا چې په يوه هېواد کې د کورونو د ودانيو شمېر ، فابريکې ، د ټېلفون شبکې ، د برېښنا توليد ، موټرې ، د ټوکرانو توليد ، روغتونونه ، ښوونځي ، کرنيز توليدات ، او نور بايد د خلکو د شمېر (نفوس) له مخې وټاکل شي.

د نفوسو د زياتوالي لنډه تاريخچه

خوږو لوستونکو!

د دې لپاره چې د نفوسو په برخه کې نوي او تازه معلومات تر لاسه کړئ په کار ده چې د نفوسو پر تاريخچه هم يوه څه خبرې وکړو.

د بشر په تاريخ کې لږو انسانانو د ډېرې مودې لپاره د ځمکې پر مخ ژوند تېر کړی دی. هغه وخت دوی يوازې په ښکار او مېوو ژوند تېراوه چې دغه ډول اقتصادي فعاليت دومره وړتيا نه درلودله چې ډېر نفوس وساتي. تر نن دوه زره کاله وړاندې د نړۍ

ټول نفوس (۳۰۰) ملیونه وو. له هغه وخت تر اوسه پورې د نړۍ نفوس (۱۷) ځله دوه چنده شوی دی.

د نړۍ نفوس په (۱۸) او (۱۹) پېړۍ کې په بې ساري ډول زیات شو او پر ۱۸۰۰م کال یې شمېر یو ملیارد تنو ته ورسېد. همدا شان پر (۱۹۳۰) م کال د (۱۳۰) کلونو په تېرېدو سره د نړۍ نفوس دوه چنده یانې دوه ملیارده تنه شو. پر (۱۹۷۵) م کال د (۴۵) کالو په تېرېدو سره بیا د نړۍ نفوس دوه چنده یانې څلور ملیارده شو. اوس شپږ ملیارده تنه ښودل شوی دی. که پورتنۍ څېړنې ته پاملرنه وشي نو د نفوسو د زیاتوالي لړۍ په چټکۍ سره پر مخ روانه ده. که دا ځل بیا نفوس دوه چنده شو نو نړۍ به پر نورو ستونزو سربېره د خوړو له ستونزو سره هم مخامخ شي. د دې لپاره چې تاسو پر دې موضوع باندې ښه پوه شئ نو دلته د یو مثال راوړل ضروري ګڼو.

که یوه ټوکړۍ تر یوې ونې لاندې کېښودل شي، نو که په لومړۍ ورځ په کې یوه پاڼه راټوی شي پر دویمه ورځ په کې دوه پاڼې راټوی شي، او پر درېیمه ورځ په کې څلور پاڼې راټوی شي. یانې هره ورځ په کې د تېرې ورځې په نسبت دوه چنده پاڼې راټوی شي، که دا ټوله ټوکړۍ په (۳۰) ورځو کې له پاڼو ډکه شي نو

تاسې دا ووايئ چې ټوکرې پر خوومه ورځ له پانېو نیمایي ډکه شوې وه؟

درست ځواب یې دا دی چې ټوکرې پر (۲۹) ورځ نیمه ډکه وه او یوازې پر (۳۰) مه ورځ د (۲۹) ورځو په اندازه ډکه شوه ، یانې پر یوې ورځ نیمه ډکه شوه .

که په یوه ټوکرې کې نن یوه پاڼه توی شي ، سباته په کې دوه پاڼې راتوی شي او بله ورځ په کې څلور پاڼې راتوی شي یانې په ټوکرې کې یوه ورځ تر بلې ورځې دوه چنده پاڼې راتوی شي دې ډول زیاتوالی ته هندسي زیاتوالی یا هندسي تصاعد وايي .

نو ویلای شو چې نفوس په هندسي ډول زیاتېږي یانې پر ۱۸۰۰م کال یو میلیارد تنو ته ورسېد ، پر ۱۹۳۰ کال دوه میلیارد شو او پر ۱۹۷۵ کال څلور میلیارد شو .

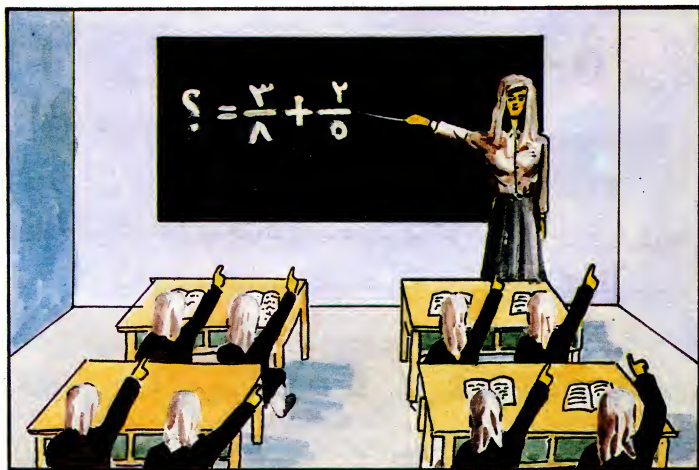
اوس چې د نړۍ نفوس شپږ میلیارد اټکل شوی دی ، که د نړۍ نفوس په همدې چټکۍ سره زیات شي ، نړۍ او نړیوال به د ټولو خلکو لپاره د ژوندانه د اسانتیاوو په برابرولو کې له ستونزو سره مخ شي .

همدا شان په لومړیو وختونو کې چې نفوس دومره زیات نه و که دوه چنده به هم شو نو دومره زیاتوالی په کې نه راته لکه

خومره چې اوس په کې راځي. اوس چې د نړۍ نفوس تر شپږ
میلیاردو تنو زیات دی ، که دا حل دوه چنده شي نو ۱۲ میلیاردو
تنو ته به ورسېږي.

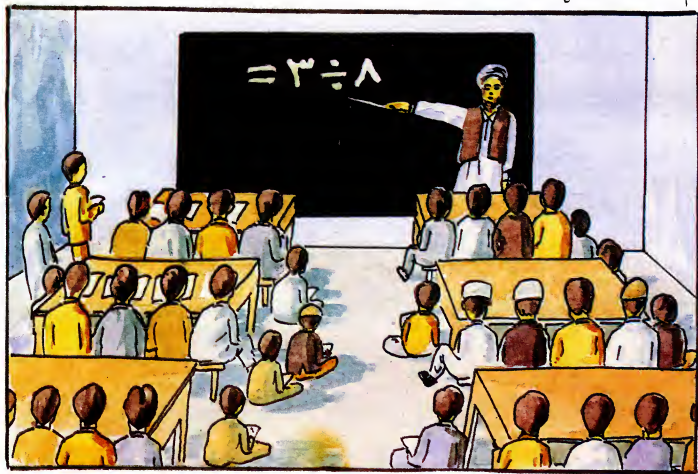
ګرانو لوستونکو!

که موږ په یوه نړۍ پلاستيکي کڅوړه کې چې د (۱۰) دانو منو
ځای ولري (۲۰) دانې منې په زور سره ځای کړو ، نو وبه ګورئ
چې دغه پلاستيکي کڅوړه خامخا شلېږي او منې ترې تویېږي. یا
دا چې که یوې پوکانۍ ته تر اندازې زیاته هوا ورکړو نو پوکانۍ
هز کوي او چوي.

۱ شکل : منظم ټولګی

همدا شان موږ په يو ټولگي کې چې د (۲۰) څوکیو ځای لري
 په ډېرې سختۍ (۲۵) څوکی ځایولای شو. خو که غواړو چې په
 همدې ټولگي کې ۳۰ څوکی کېږدو، نو ۳۰ څوکی په کې نه
 ځایېږي. که موږ ډوډۍ خورو نو تر خپلې اندازې زیاته یوه مړۍ
 هم نه شو خوړلای.

۲ شکل: بې نظمه ټولگی

گرانو لوستونکو!

د دې لپاره چې تاسو کرار کرار د نړۍ د نفوسو په برخه کې نور
 معلومات هم تر لاسه کړئ نو رځئ چې د نړۍ د هرې برخې
 گڼمېشته او لږ مېشته سیمې په جلا جلا ډول وپېژنو.

۱ - د نړۍ گڼمېشته سیمې:

د اسیا په براعظم یا لویه وچه کې گڼمېشته سیمې په لرې ختیځ کې د (چین ، تایوان ، کوریا او جاپان) ، جنوب ختیځې اسیا کې د (فلیپین ، ویتنام ، لاوس ، تایلند ، اندونیزیا ، کمبودیا ، مالیزیا ، سینگاپور او برما) ، په جنوبی اسیا کې د هند ، پاکستان ، بنگله دېش او سریلانکا هېوادونه دي. د اسیا د بر اعظم دا درېواړه سیمې د ټولې نړۍ تر نیمایي زیات نفوس لري. د اروپا په براعظم کې گڼمېشته سیمې د لویدیځې اروپا د بریتانیې ، جرمني ، فرانسې ، بلجیم ، سویس ، ډنمارک او نور هېوادونه دي. د اروپا په لویه وچه کې د ټولې نړۍ % ۱۲ خلک استوگن دي. د امریکا په لویه وچه کې گڼمېشته سیمې د امریکا د متحده ایالاتو په ختیځ او د کاناډا په جنوب ختیځه برخه کې پرتې دي.

پر یادو شویو سیمو سربېره په نړۍ کې داسې نورې سیمې هم شته چې ګڼ نفوس لري ، لکه په مصر کې د نیل وادي ، په مرکزي افریقا کې د وکتوریا جهیل ته ورڅېرمه سیمې ، په لویدیځه افریقا کې د نایجریا او ګانا ساحلي برخې ، د شمالي امریکا په لویدیځ

کې د کالیفورنیا ایالت او په جنوبي امریکا کې د برازیل او
ارجنټاین شمال ختیځو سیمو نومونه اخیستلای شو.

قدرمنو ماشومانو!

ستاسې د معلوماتو د زیاتولو لپاره، د لویو وچو نفوس د
۲۰۰۰ م کال د احصایې له مخې په لاندې جدول کې وړاندې
شوی دی.

ګڼه	لویه وچه / سیمه	نفوس
۱	شمالي امریکا	۴۸۱ میلیونه
۲	جنوبي امریکا	۳۴۷ میلیونه
۳	اروپا	۷۲۹ میلیونه
۴	اسیا	۳،۶۸۸،۰۰۰،۰۰۰
۵	افریقا	۸۰۵ میلیونه
۶	پخوانی شوروي اتحاد	۲۹۰ میلیونه
۷	اوقيانوسیه	۳۰ میلیونه
۸	انترکټیکا	دایمي نفوس نه لري

۳ شکل: د نړۍ د نفوس نقشه

۲- د نړۍ لږ مېشته سیمې:

خوږو زده کوونکو!

اوس مو چې ګڼ نفوسه سیمې وپېژندلې، رځۍ چې هغه سیمې هم وپېژنو چې لږ نفوس لري.

د نړۍ هغه برخې چې هلته د استوګنې لپاره وړ شرایط نه وي د لږ مېشته او ګوښه سیمو په نوم یادولای شو. د لږ مېشته سیمو ډېره لویه برخه د افریقا لویې صحرا نیولې ده.

د عربو صحرايي سيمې او د منگوليا صحرا هم په لږ مېشته سيمو کې راځي. په جنوبي قطب کې د انترکتيکا بر اعظم په شمالي قطب کې د گرین لینډ ټاپو، د اسيا، امريکا او اروپا د بر اعظم شمالي برخې، د لږ مېشته سيمو په نوم يادولای شو.

همدا راز په جنوبي امريکا کې د امازون سيمه په افريقا کې د کانگو د سيند حوزه او په جنوب ختيزه اسيا کې ځينې ټاپوگان په هغه سيمو کې راځي چې د زياتې گرمۍ، رطوبت، اوربنت او گڼو ځنگلونو له کبله په کې د اوسېدلو امکانات کم شوي دي، نو ځکه د لږ مېشته سيمو په ډله کې راځي.

د نړۍ د لوړو غرونو لکه هماليا، قراقرم، هندوکش، راکي او انديز هغه برخې چې دايمي واورې لري او ډېرې يخې دي په لږ مېشته سيمو کې راځي.

هغه هېوادونه چې زيات نفوس لري:

گرانو لوستونکو!

د موضوع په اړه راځئ د هغو هېوادونو نومونه وپېژنو چې سل يا تر سلو ميليونو زيات نفوس لري:

رتبه	هيواد	نفوس
۱	چين	۱,۰۶۲,۰۰۰,۰۰۰ ميليونه
۲	هند	۱,۰۱۴,۰۰۰,۰۰۰ ميليونه
۳	د امريکا متحده ايالات	۲۷۵ ميليونه
۴	اندونيزيا	۲۲۴ ميليونه
۵	برازيل	۱۷۲ ميليونه
۶	روسيه	۱۴۶ ميليونه
۷	پاکستان	۱۴۱ ميليونه
۸	بنگله دېش	۱۲۹ ميليونه
۹	جاپان	۱۲۶ ميليونه
۱۰	نايجريا	۱۲۳ ميليونه
۱۱	مکسيکو	۱۰۰ ميليونه

هغه ښارونه چې تر لسو میلیونو زیات نفوس لري په لاندې ډول دي :

ګڼه	ښار	هېواد	نفوس
۱	توکیو	جاپان	۲۶ میلیونه
۲	مکسیکو ښار	مکسیکو	۱۸ میلیونه
۳	بمبي	هند	۱۸ میلیونه
۴	سوپاولو	برازیل	۱۷ میلیونه
۵	نیویارک	متحده ایالات	۱۶ میلیونه
۶	لاګوس	نایجیریا	۱۳،۵ میلیونه
۷	لاس انجلس	متحده ایالات	۱۳ میلیونه
۸	کلکته	هند	۱۲،۹ میلیونه
۹	شانګهای	چین	۱۲،۸ میلیونه
۱۰	بوینس ایرس	ارجنټاین	۱۲،۵ میلیونه
۱۱	ډاکه	بنګله دېش	۱۲،۵ میلیونه
۱۲	کراچي	پاکستان	۱۱،۸ میلیونه
۱۳	نوی ډهلی	هند	۱۱،۶ میلیونه
۱۴	جاکارتا	اندونیزیا	۱۱ میلیونه
۱۵	اوساکا	جاپان	۱۱ میلیونه

په بېلا بېلو هېوادونو کې د نفوسو څرنگوالی

گرانو لوستونکو!

د دې لپاره چې معلومات مو نور هم ښه پوره او زیات شي، پر یوې بلې مهمې موضوع باندې هم باید پوه شو چې د نفوسو په اړه بې ګټې نه ده، هغه دا چې د نفوسو پر اساس باید د هرې ټولنې د ژوند سطحه هم وپېژنو. څرنگه چې د نړۍ د هېوادونو ټولنیز جوړښت، اقتصادي فعالیتونه او د ژوند کچه سره توپیر لري په هماغه اندازه یې د نفوسو د زیاتوالي موده هم یو شان نه ده.

که چېرې غواړو چې د یوه هېواد، سیمې یا د ټولې نړۍ د نفوسو د زیاتوالي اندازه معلومه کړو نو په یوه کال کې په ټاکلي ځای کې د ماشومانو د زېږېدنې له شمېر څخه د مړینې اندازه منفي کوو، هر حاصل چې لاس ته راغی، هغې ته د نفوسو زیاتوالی وايي. په افغانستان کې په هرو زرو کې هر کال ۴۱،۸۲ ماشومان زېږي او ۱۸،۰۱ خلک په کې مري نو له ۴۱،۸۲ څخه چې ۱۸،۰۱ منفي شي، حاصل یې % ۲،۳۸۱ دی. همدغه په یوه کال کې د افغانستان د نفوسو زیاتوالی دی.

دنړۍ په ټولو هېوادونو کې د ماشومانو زېږېدو شمېر له مړینې څخه زیات وي، خو په نړۍ کې داسې هېوادونه هم شته چې هلته

نه يواځې نفوس نه زياتېږي ، بلكې كمېږي. د دې ډول هېوادونو
بڼه مثال المان دی.

په المان کې په کال کې په هرو زرو کې ۹،۳۵ ماشومانو زېږي
او ۱۰،۴۹ خلك په کې مري . نو ويلای شو چې په المان کې په
کال کې % ۰۱۱۴ - نفوس كمېږي. همدارنگه په ټولو هېوادونو
کې په يوه کال د زېږېدنې او مړينې اندازه سره توپير لري، نو ځکه
د نفوسو د زياتوالي له مخې د نړۍ هېوادونه پر درې ډلو وېشل
کېږي:

۱ - پر مختلي هېوادونه:

څرنگه چې په دې هېوادونو کې د ژوندانه کچه لوړه ده او
ماشومانو ته د ښوونې او روزنې د برابرولو لگښت زيات دی نو
کورنۍ غواړي چې د ماشومانو شمېر بايد دومره وي چې وکولای
شي هغوی ته د ښوونې او روزنې اسانتياوې برابرې کړي.
همدارنگه په پرمختللو هېوادونو کې د روغتيا په گډون د
ژوندانه نورې اسانتياوې زياتې وي ، نو په دې ډول هېوادونو کې
د ماشومان زېږېدنه او د خلکو مړينه دواړه لږ وي ان دا چې په

ځينو هېوادونو کې نه يواځې دا چې نفوس نه زياتېږي ، بلكې د كمېدو په حال كې دي .

په پرمختللو هېوادونو كې د نفوسو وده:

كڼه	هېواد	نفوس
۱	روسيه	۴۸
۲	انگلستان	۰،۱۳
۳	جرمني	-۰،۱۱
۴	فرانسه	۰،۳۱
۵	استراليا	۰،۵۹

دغه موضوع يانې په ځينو هېوادونو كې نه يواځې دا چې نفوس نه زياتېږي بلكې كمېدو په حال كې دي، به له پورتنۍ جدول څخه درته روښانه شوې وي. په دې ډول ټولو هېوادونو كې - هوسو زياتوالی كم دی . د دې ډول هېوادونو نورې ځانگړتياوې په لاندې ډول دي:

په دې ډول ټولنو كې د كوچنيانو شمېر د وروسته پاتې ټولنو په نسبت كم دی ، خو په مقابل كې د سپين ږيرو شمېر په كې زيات

دی. ډېر کم خلک یې پر کرڼه او مالدارۍ او زیات خلک یې پر صنعتي او تجارتي کارونو بوخت دي. له معاصرې تکنالوژۍ څخه یې پوره ګټه اخیستې ده؛ ډېر کم خلک یې په کلیو کې استوګنه کوي. زیات خلک یې په ښارونو کې مېشته دي.

د ژوند سويه (کچه) یې ډېره لوړه ده. د یو تن کلنی عاید یې (۶۲۳۰) ډالره دی. د ماشومانو مړینه یې په زرو کې (۱۹) ده، په منځني ډول یې د عمر اوږدوالی (۷۰) کاله اټکل شوی دی. په سلو کې سل اوسېدونکي یې له پاکو اوبو څخه ګټه اخلي. د ځوانانو د زده کړې اندزه یې په سلو کې (۹۸) ده. د روغتیا لپاره په کال کې (۲۴۴) ډالره لګوي.

۲ - مخ پر ودې هېوادونه :

په دې ډول ټولنو کې د کوچنیانو شمېر د وروسته پاتې هېوادونو په نسبت کم وي. اکثره خلک یې پر کرڼه او مالدارۍ اخته وي. کلیوالي نفوس یې تر ښاري نفوسو زیات وي. په دې ډول ټولنو کې د وروسته پاتې ټولنو په اندول اقتصادي مشکلات کم وي. له معاصرې تکنالوژۍ څخه یې پوره ګټه نه وي پورته کړې، خو د عصري کېدو لپاره یې ښه بنسټ ایښودل شوی وي.

په دغو هېوادونو کې له طبي او روغتيايي امکاناتو څخه ګټه
 اخيسته مخ پر زياتېدو ده نو پر دې اساس اټکل کېږي چې مخ پر
 ودې هېوادونو کې تر ډېرې اندازې پورې د ماشومانو د مړينې
 مخه نيول شوې ده. په دې هېوادونو کې د نفوسو زياتوالی چې د
 شلمې پېړۍ له نيمايي څخه وروسته په چټکۍ سره روان وو د
 ژوندانه د سويې د لوړېدو او د ښوونې او روزنې د عامولو په
 مرسته ورو شوی دی. دغه موضوع د لاندیني جدول له لوستلو
 څخه ښه روښانه کېږي. د دغو هېوادونو کلنی عايد په منځني
 ډول (۵۲۵) ډالره دی. د ماشومانو مړينه يې په زرو کې (۹۴)
 تنه ښودل شوې ده، د عمر د اوږدوالي منځنی حد يې (۶۰) کاله
 اټکل شوی دی. په سلو کې (۴۱) اوسېدونکي يې له پاکو اوبو
 څخه ګټه اخلي. په سلو کې (۵۵) ځوانانو يې زده کړه کړې ده او
 د روغتيا لپاره په کال کې (۵، ۶۰) ډالر لګوي.

مخ پر ودې هېوادونو کې د نفوسو وده:

کټه	هېواد	نفوس
۱	هند	۱،۵۹
۲	مصر	۱،۷۵
۳	ایران	۱،۲۸
۴	سريلانکا	۱،۰۳
۵	ازبکستان	۱،۸

۳ - وروسته پاتې هېوادونه :

په وروسته پاتې ټولنو يا هېوادونو کې د کوچنيانو شمېر تر لويانو ډېر وي. په داسې ټولنو کې زيات خلک پر کرڼه او مالدارۍ بوخت وي. کليوالي نفوس يې تر ښاري نفوسو زيات وي. ډېرې اقتصادي ستونزې لري. له پر مختللي تکنالوژۍ څخه ډېره کمه گټه اخلي. د مخ پر ودې هېوادونو په انډول يې د نفوسو زياتوالی زيات دی. په وروسته پاتې ټولنو کې د ماشومانو زېږېدنې او د خلکو مړينه دواړه زياته وي. کله چې د زيات شمېر ماشومانو چې زېږېدلي دي هغه زيات خلک چې مړه شوي دي، منفي شي، نو حاصل يې کم پاتې کېږي، نو وايو چې د نفوسو زياتوالی کم

دی. د شلمې پېړۍ په سر کې ، په وروسته پاتې هېوادونو کې دغه تگلاره ، تعقیبېده ، د شلمې پېړۍ په پای کې په دې هېوادونو د روغتيايي شرايطو د سمون له امله د مړينې په اندازه کې کمښت راغې او د ماشومانو زېږېدنه په خپل حال پاتې شوه ، نو ځکه په دې هېوادونو کې د نفوسو زياتوالی زیات دی.

د ماشومانو مړينه يې په زرو کې (۱۶۰) تنه ده . د عمر اوږدوالی يې په منځني ډول (۴۵) کاله اټکل شوی دی. په سلو کې (۳۱) اوسېدونکي يې له پاکو اوبو څخه ګټه اخلي. په سلو کې (۲۸) ځوانانو يې زده کړه کړې او په کال کې (۱،۷) ډالره پر درملو لگوي. د نفوسو زياتوالی يې په کال کې په سلو کې له دوو څخه تر دريو تنو پورې دی.

په وروسته پاتې هېوادونو کې د نفوسو وده:

کټه	هېواد	نفوس
۱	افغانستان	۲،۳۸
۲	بوتان	۲،۲
۳	نیپال	۲،۳۵
۴	تاجکستان	۲،۴۹
۵	ترکمنستان	۱،۹۸

په افغانستان کې د نفوسو څرنګوالی

خوږو او درنو لوستونکو!

اوس چې تاسو د نړۍ د نفوسو په برخه کې څه ناڅه ګټور معلومات تر لاسه کړل، نو په کار ده چې د خپل ګران هېواد افغانستان د نفوسو په برخه کې هم معلومات ولرئ.

افغانستان د اسیا په لویه وچه کې یو لرغونی هېواد دی چې څلورو خواوو ته یې وچه پرته ده او مساحت یې ۶۵۰۰۰۰ کیلو متره مربع دی. یوازې ۱۲% ځمکه یې د کرنې وړ ده.

د (۲۰۰۱) م کال د نفوسو د احصایې له مخې (۲۵۸۸۹۰۰) تنه نفوس لري. د نفوسو ګڼوالی یې د خاورې د مساحت په انډول کم دی. نفوس یې په چټکۍ سره مخ پر زیاتېدو دی.

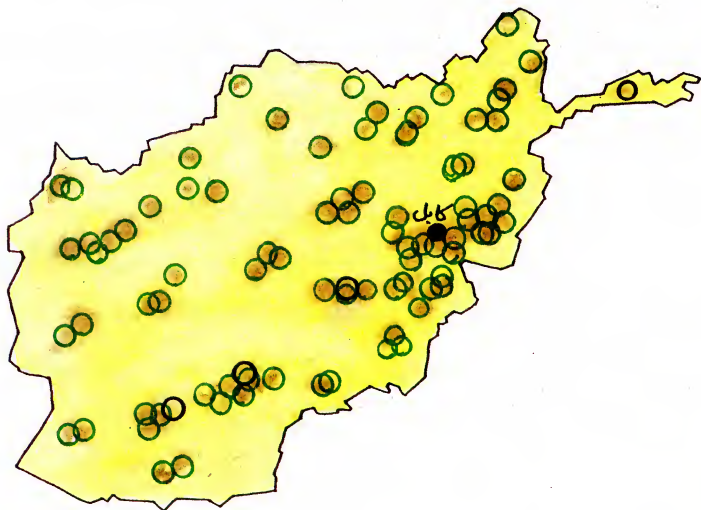
په افغانستان کې ۲۱% خلک په ښارونو او ۷۹% خلک په کلیو کې ژوند کوي. د ماشومانو مړینه یې په زرو کې ۱۳۷،۴۶ تنه ده. په افغانستان کې په کال کې په زرو کې ۴۱،۸۲ ماشومان زېږي او ۱۸،۰۱ خلک په کې مري.

د نفوسو د زیاتوالي سلنه (فیصدي) یې په کال کې ۲،۳۸ ده.

د افغانستان گڼمېشته او لږ مېشته سیمې

خوږو او درنو لوستونکو!

تر دې ځایه مو د نړۍ د نفوسو په برخه کې څه نا څه ګټور معلومات تر لاسه کړل او هم مو د نړۍ گڼمېشته او لږ مېشته سیمې وپېژندلې، نو بې ځایه نه ده چې د خپل ګران هېواد افغانستان گڼمېشته او لږ مېشته سیمې هم وپېژنو.

۴ شکل: د افغانستان د نفوسو نقشه

د افغانستان په هر كيلو متر مربع ساحه كې (۳۵) تنه اوسېږي
خو د نفوسو ګڼوالی يې په هره سيمه كې يو ډول نه دی.
هغه ولايتونه او سيمې چې زيات او ګڼ نفوس لري له كابل ،
ننګرهار ، پروان او مزار شريف څخه عبارت دي. چې په هر كيلو
متر مربع ساحه كې يې (۱۱۰ - ۴۱۳) تنه ژوند كوي.

په افغانستان كې زياتې سيمې او ولايتونه داسې دي چې د
نفوسو په تناسب يې د خاورې مساحت زيات دی او په هر كيلو
متر مربع كې (۲ - ۲۰) تنو پورې ژوند كوي. په عمومي ډول دغه
سيمې د لږ نفوسه سيمو په نوم يادولای شو. چې له زابل ،
باميان ، ارزګان، سمنګان ، بادغيس ، غور ، بدخشان ، فراه ،
هلمند او نيمروز ولايتونو څخه عبارت دي.

پر چاپېريال باندې د نفوسو د زياتوالي اغېزې

ګرانو شاګردانو!

چاپېريال د ځمكې هغې برخې ته ويل كېږي چې د ژوند بهير په
كې روان وي، كرنه او د ژوند نور فعاليتونه په كې سر ته رسېږي.

خرنگه چې انسان د ژوند د پايښت لپاره پاكي هوا ، پاكو اوبو او گټورو خوړو ته اړتيا لري نو په كار ده چې چاپيريال ته زياته پاملرنه وشي ، خو د نفوسو چټك زياتوالی د ځمكې چاپيريال له ككړتيا سره مخامخوي او د خوړو د برابرولو په برخه كې زياتې ستونزې را منځته كوي . هغه سيمې چې زيات نفوس لري هلته د خښلو د اوبو ډېركمۍ وي ، د ترانسپورت او لېږدرا لېږد د اسانتياوو د نشتوالي له امله خلك له ستونزو سره مخامخ وي .

له سړكونو او كوڅو څخه د باران د اوبو د وتلو اسانتياوې نه وي . ځای پر ځای د ډنډونو په شكل اوبه ولاړې وي ، هره خوا د گنده موادو ډېرانونه پراته وي چې د خلكو روغتيا ته زيان رسوي . هغه سيمې چې زيات نفوس لري ، غريب خلك يې د استوگنې لپاره مناسب كورونه نه لري ، د لوبو لپاره داسې ميدانونه ، پاركونه او باغونه نه لري چې لاروي په كې دمه جوړه كړي او ماشومان په كې لوبې وكړي .

هغه سمندري سواحل او بندرونه چې زيات نفوس لري پر نورو ستونزو سربېره د سمندر د ساحل اوبه يې هم ككړې وي او د سمندري حيواناتو ژوند يې له ستر گواښ سره مخامخ وي .

همدا شان هغه سيمې چې زيات نفوس لري ، هلته د کرنې وړ
ځمکې ، مالداري او څر ځايونه ډېر لږ وي ، نو دا حتمي خبره ده
چې خوراکي مواد هلته په اسانه نه پيدا کېږي .

په گنېمېشته سيمو کې د فابريکو او کورونو د مضرو او ناپاکو
موادو له امله سيندونه او نورې روانې اوبه د استعمال وړ نه وي .
همدا شان هغه ځايونه چې زيات نفوس لري ځنگلونه له منځه
وړي چې دا کار هم د چاپېريال لويه ستونزه گڼل کېږي .

په گنېمېشته سيمو کې د انرژۍ د مختلفو سرچينو د زيات
لگښت له امله په هوا کې زيات لوگي راټولېږي . نو په هوا کې د
کاربن ډای اکسايډ د گاز د زياتوالي په سبب د چاپېريال ستونزه
منځته راوړي .

لنډه دا چې پورتنۍ ټولې ستونزې د نفوسو د زياتوالي له امله
منځته راځي او د ژوند چاپېريال زيانمنوي . د انسانانو او نورو
ژونديو موجوداتو پر ژوند ناوړه اغېزې کوي .

د ځنگلونو او شنو نباتاتو له منځه وړل بله موضوع ده چې پر
چاپېريال ناوړه اغېزه کوي . نباتات کاربن ډای اکسايډ اخلي او
اکسيجن توليدوي . اکسيجن د انسان او حيوان د ژوند لپاره
حياتي ارزښت لري . په ښارونو کې گڼه گڼه يانې د لاريو ،

بسونو، موټرو، او فابريكو زياتوالی او د نباتاتو او ځنگلونو نشتوالی د دې سبب کېږي چې په هوا او فضا کې کاربن ډای اکساید زیات شي. د کاربن ډای اکساید زياتوالی د چاپېريال تودوخه زياتوي او نړۍ چې همدا اوس د چاپېريال د تودوخې له خطر سره مخ ده، د چاپېريال تودوخه نوره هم زياتوي. موږ او تاسې ټولو ته په کار ده چې نيالگي کېنو، ځنگلونه غوڅ نه کړو او په بې پروا او بهرحمه ډول يې ونه وهو او خپل هېواد شين، سمسوره او بنيرازه وساتو.

۱: د نفوسو او خوړو اندول :

گرانو لوستونکو !

تاسو په تېرو مخونو کې د نفوسو په باره کې پوره معلومات لاسته راوړل. راضی چې د يوې بلې موضوع يانې د نفوسو او خوړو اندول په باب هم څه نا څه معلومات ترلاسه کړو.

د دې لپاره چې پيداوار زيات شي او له نفوسو سره سيالي وکړای شي نو بايد لاندې ټکي په پام کې ونيول شي: د اوبو لگولو سيستمونه عصري او برابر شي او د بې حايه اوبو لگولو مخه ونيول شي. لوی نهرونه او ويالې تېرې او پخې کړای شي. بزگرانو ته د کرنې په برخه کې لارمه پوهه او معلومات ورکړای شي. له

کیمیاوي سرو او اصلاح شویو تخمونو څخه پوره کار واخیستل شي او د نباتي ناروغیو مخه ونیول شي. د کرنې د پخواني سیستم پر ځای نوی او ماشیني سیستم دود شي. له اوسنیو ځمکو څخه باید زیاته گټه واخیستل شي. که په کرڼه کې له اصلاح شویو تخمونو، د اوبو لگولو له منظم سیستم، کیمیاوي سرې، د نباتي او نورو ناروغیو پر وړاندې د درملو او په کرڼه کې له ماشین څخه زیاته گټه واخلو، نو په دې کار به مو له اوسنیو کرنیزو ځمکو څخه زیاته گټه اخیستې وي. هر څومره چې بزگر له یادو شویو موادو څخه اغېزمنه گټه واخلي په هماغه اندازه د کرنیزو پیداوارو اندازه زیاتېږي. هغه دښتې او ځمکې چې شارې وي او خاوره یې د کرنې لپاره مناسبه وي باید نهرونه او ویالې ورته تېرې شي او تر کرنې لاندې راشي. په کومو ځایونو کې چې روانې اوبه او سیندونه نه وي هلته باید کارېزونه او ژورې څاه گانې وکیندل شي. همدغه شان د چاپېریال ساتنې ته هم باید پاملرنه وشي، ځکه د چاپېریال ککړوالی د خوړو پر حاصلاتو او تولیداتو باندې ناوړه اغېزه لري.

۲: د ژوندانه کیفیت او سويه :

خوږو ماشومانو!

راځئ چې د نفوسو د اغېزو په يوه بل اړخ باندې خبرې وکړو او هغه د ژوندانه په کیفیت او سويه باندې د نفوسو اغېزې دي. د دې لپاره چې په دې موضوع بڼه پوه شو، نو دغه موضوع په يوه ساده مثال کې روښانه کوو:

که چېرې په يوه کورنۍ کې پنځه تنه اوسېږي. که چېرې همدغه کورنۍ د مياشتې ۲۴۰۰ افغانۍ عايد ولري، نو د کورنۍ هر غړي ته په مياشت کې ۴۸۰ افغانۍ رسېږي. که په همدې کورنۍ کې عايد ثابت پاتې شي او يو ماشوم په کې وزېږي، نو په کار ده چې ۲۴۰۰ افغانۍ د کورنۍ د پنځو غړو پر ځای په شپږو غړو ووېشل شي، نو په دې صورت کې به د کورنۍ هر غړي ته ۴۰۰ افغانۍ ورسېږي.

د کورنۍ د يو تن عايد که په مياشت کې له ۴۸۰ افغانۍ څخه ۴۰۰ افغانۍ ته را کښته شي، تاسې ته به دغه توپير ډېر مهم ونه برېښي. که همدغه موضوع د افغانستان په باب وڅېړو او يا همدغه مثال په هند کې تر کتنې لاندې ونيسو، تاسې ته به د هغې اهميت بڼه روښانه شي. په افغانستان کې په کال کې

۶۱۸،۸۰۰ او په هند کې په کال کې ۱۶،۱۲۲،۶۰۰ نفوس زیاتېږي. که چېرې افغانستان د ۲۶ میلیونو او هند د یو میلیاردو او ۱۴ میلیونو تنو لپاره د خوړو، کورونو، ښوونځیو، روغتونونو لپاره اسانتیاوې برابرې کړې وي، نو افغانستان ۶۱۸،۸۰۰ او هند ۱۶،۱۲۲،۶۰۰ تنو لپاره د ژوندانه د اسانتیاوو په برابرولو کې له ستونزو سره لاس او گریوان کېږي. په هند کې د نفوسو زیاتوالی په کال کې په سلو کې ۱،۵۹ دی او که چېرې د هند د نفوسو زیاتوالی د افغانستان په شان په کال کې په سلو کې ۲،۳۸ وای نو په هند کې به په یوه کال کې د نفوسو زیاتوالی ۲۴،۱۳۳،۲۰۰ تنه وای او په دې صورت به هند له نورو زیاتو ستونزو سره مخامخ شوی وای.

۳ : روغتیا :

خوږو ماشومانو !

تاسې مخکې ولوستل چې پرمختللي هېوادونه په کال کې د یوه تن لپاره ۲۴۴ امرکايي ډالره په درملو لگوي. په داسې حال کې چې مخ پر ودې هېوادونه په یوه کال کې د یوه تن لپاره ۵،۶۰ او وروسته پاتې هېوادونه ۱،۷ ډالره لگوي. د دې تر څنګ چې مخ

پر ودې او وروسته پاتې هېوادونو له ساينسي او تکنالوژيکي پرمختگونو څخه په بشپړه توګه ګټه نه ده اخیستې ، په دې هېوادونو کې د نفوسو وده هم چټکه ده . په پرمخ تلليو هېوادونو کې نفوس په ۲۴۰ کلونو کې دوه چنده کېږي . په داسې حال کې چې مخ پر ودې او وروسته پاتې هېوادونو کې دغه موده له ۲۴ تر ۴۰ کالو پورې اټکل شوې ده .

د نفوسو چټکه وده ، د روغتيا لپاره د اسانتياو برابرول له خنډ او خنډ سره مخامخوي . هغه پانګه او شتمني چې بايد د روغتيا لپاره د اسانتياوو په برابرولو لکه روغتونونه ، ډاکټران ، نرسان ، طبي سامان ، درملو او داسې نورو ولګېږي ، په ډوډۍ ، جامو او په کورونو لګېږي .

۴: ليک لوست او ښوونه او روزنه :

خوږو ماشومانو!

تاسې د دې لپاره ښوونځي ته راځئ چې زده کړه وکړئ . د زده کړې لپاره لومړنې شرط د ليک لوست زده کول دي . تاسې په کورنو ، کلي او بازار کې خبرې کوئ ، د نورو خبرې اورئ . د

ښوونځي دنده دا ده چې ستاسې دغه دواړه مهارتونه پياوړي کړي
او ليک لوست در زده کړي.

خوږو ماشومانو!

زده کړه ستاسې حق او ضرورت دی.

خو څرنگه چې زموږ په هېواد کې د نفوسو وده چټکه ده ، نو
زموږ د هېواد او زموږ په شان په نورو هېوادونو کې ، د ښوونځي
د عمر ټول زده کوونکي، د نفوسو په سلو کې ۲۵ اټکل شوې دي.
که چېرې همدغه موضوع په خپل گران هېواد افغانستان کې
تر کتنې لاندې ونيسو، نو وينو چې زموږ په هېواد کې د ښوونځي
د عمر د هلکانو او نجونو شمېر ۵۰۰،۰۰۰، ۶۰۰ تنو ته رسېږي .
که په يوه ټولگي کې ۳۰ تنه زده کوونکي سبق ووايي او په يوه
ښوونځي کې ۲۰۰ زده کوونکي په پام کې ونيسو ، نو افغانستان
پر موجوده ښوونځيو سربېره د ۱۷،۸۷۵ ښوونځيو لپاره ودانۍ
، ۱۷،۸۷۵ سر ښوونکو او ۱۲۰،۰۰۰ ښوونکو ته اړه لري .
اوس په افغانستان کې له هرو ۲۰ نجونو څخه يوه جنۍ او له هرو
۲۰ هلکانو څخه ۸ هلکان ښوونځي ته ځي . تاسې وليدل چې د
نفوسو ، چټکه وده ، څومره غمونه لري. په ټولو وروسته پاتې
هېوادونو کې حکومتونه د خپلې کلنۍ بودجې په سلو کې دوه په

ښوونه او روزنه لگوي. په پر مختللو هېوادونو کې د کلنۍ بودجې په سلو کې ۱۲ په ښوونه او روزنه لگول کېږي. وروسته پاتې هېوادونو ته د یونسکو مشوره دا ده چې د خپلې کلنۍ بودجې په سلو کې څلور په ښوونه او روزنه ولگوي او د لیک لوست سويه په سلو کې څلویښت ته ورسوي. همدغه اندازه د ودې لپاره ډېره ضروري ده.

۵ : استوگنځایونه :

انسان ته خدای تعالی جل جلاله اشرف المخلوقات ویلی دی. ډوډۍ، کالي، کور، روغتیا او ښوونه او روزنه د انسان پنځه بنسټیزې اړتیاوې دي. موږ ټول باید ډوډۍ وخورو کالي واغوندو او کار وکړو. کله چې تاسې کار وکړئ ستړي کېږئ. د ستړیا د لېږې کولو لپاره استراحت ته اړه ده. همدغه وجه ده چې انسانان د ورځې کارونه کوي، ښوونځي ته ځي سبق وايي او یا هم لوبې کوي، خو کله چې شپه شي، غواړي په یوه هوسا ځای کې آرام وکړي او بیده شي.

نو همدغه په هوسا او آرام ځای کې بېدېدل، چې د کور ودانۍ ده له ډوډۍ او جامو وروسته د انسان درېیم ضرورت گڼل کېږي.

ماشومانو! تاسې به ليدلې وي، چې ځينې خلك په كېږديو او خيمو كې ژوند كوي. زموږ په هېواد كې كوچيان او هغه افغانان چې د جگړو له امله په خپل هېواد كې بې كوره شوې او يا له يوه ځايه بل ځاى ته تللي دي او يا په گاونډي هېوادونو كې د كډوالو په پنډ غاړو كې استوگن دي د ژمي د سړو او دوبي له تودوخې سره مخامخ دي او د ستونزو ډك ژوند تيروي. ځينې نور يې په خټينو كورونو كې ژوند كوي. دغه ټول غواړي، چې په دنگو ماڼيو كې ژوند وكړي، خو د بنوونې او روزنې ټپته سويه، د نفوسو چټكه وده، د پانگې كمښت او د پرمختللي تكنالوژۍ نشتوالى هغه عوامل دي چې د بې كورۍ ستونزه زياتوي. موږ او تاسې ته په كار ده، چې په خپلو سبقونو كې ښه كوښښ وكړو ځكه چې تعليم د دغو ستونزو او بدمرغيو د مخنيوي غوره لاره گڼل كېږي.

٦: له كليو څخه ښارونو ته مهاجرت:

ټول بنوونكي او پوهان په دې خبره سلا شوې دي. چې په وروسته پاتې هېوادونو كې له كليو څخه، ښارونو ته مهاجرت د نفوسو د چټكې ودې پايله ده. د هر انسان زړه غواړي، چې ښه

ډوډۍ وڅوري، ښې جامې واغوندي ، ښه کور جوړ کړي او ښوونه او روزنه حاصله کړي . د دې لپاره چې ښه ډوډۍ وڅوري بايد کار وکړي . نو څرنگه چې په کليو کې د ښار په شان د کار امکانات نشته ، نو ځينې خلک د کار پسې ښارونو ته ځي . د کار اجوره بله موضوع ده ، چې خلک له کلي څخه ښار ته ځي . معمولاً په کليو کې اجوره کمه وي ، نو ځينې خلک د زياتې اجورې لپاره ښارونو ته ځي .

زموږ د هېواد په شمول د ټولو وروسته پاتې هېوادونو په کليو کې د ښارونو په تناسب د ښوونې او روزنې اسانتياوې ډېرې کمې دي . نو ځينې خلک چې غواړي زياته زده کړه وکړي ، ښارونو ته ځي . نو گورۍ ماشومانو ، کله چې په يوه کلي کې د کليوالو شمېر زيات شي ، نو بيا هغوی ځانته د ډوډۍ د پيدا کولو په لټه کې مهاجرت ته اړ کېږي او په ښارونو کې ګڼه ، ګوڼه زياتوي . همدغه علت دی چې د مخ پر ودې او وروسته پاتې هېوادونو حکومتونه په ښارونو کې د ژوندانه د اسانتياو په برابرولو کې له سختو ستونزو سره مخامخ دي .

Contributions:

Writers:

Mr. Zekria Mlatar

Mr. Abdul Baqi Hilaman Ghaznavi

Editing:

Dr. Alef Shah Zadran

Prof. Ismael Yoon

Prof. Ghulam Dastagir Khawrin

Prof. Abdul Haq Danishmal

Composer:

Abdul Saboor Karimi

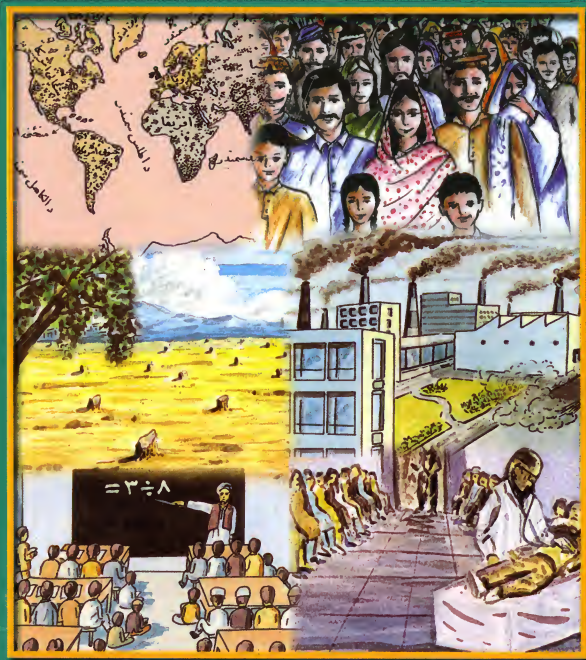
Coordinator:

Mr. Arshad Saeed Khan

Prof. Lutfullah Safi

Population Explosion

UNITED NATIONS EDUCATIONAL, SCIENTIFIC AND CULTURAL ORGANIZATION (UNESCO)

IN COLLABORATION WITH

UNHCR AND AFGHAN REFUGEES/RETURNEES EDUCATIONAL PROGRAMS (AREP)

UNHCR

PUBLISHED UNDER
Greater Azra Initiative (GAI) Project
Funded by Govt. of Japan

November 2001

AREP